

MUNKÁCSI URADALMI VASHÁMOROS UTASITÁSA.

I.

Instructio a hámoros gazdának Dávidnak.

Keresztényi hiti szerént megesküdvén hüvségünkre, tartozik a hámor körül szorgalmatosan, igazán kárunkat eltávoztatni és hasznunkat követni.

Valami fogyatkozások lésznek a hámor körül, idein munkácsi udvarbirák értésére adja, hogy megorvosolja, faszénnek való elég legyen, szenet eleget égessenek, szekér kőhordás alá legyen. A hámor körül, ha megbomlik, mindjárt mesteremberek legyenek.

Ha udvarbiránk késedelmeskednék valamiben, inspector uramat is megtalálja, hogy a haladék miatt kárunk ne következzen a hámornál.

Igen szükséges, hogy mikor lágy üdő vagyon, úgy hogy a hámor járhasson, gyakran ott is háljon Dávid; ne igen tágítsa, mert úgy lesz nekünk hasznunk.

Jól reájok kell vigyázni, hogy a vasat alattomban el ne lopják. A mivel minékünk tartoznak, legyen meg az hétrül-hétre, osztán a magoké is teljék ki; azt oda tehetik, a hova akarják.

Fele a vasnak miszámunkra *rudvasul* légyen emberül kiverve, fele pedig *sinvasul*.

Arra is jól gondot viseljen, hogy a *fenékvasat* magok számára el ne lopnák, mert az legjobb, hanem ámbár felébül mi számunkra verjenek s felébül magokéra.

Az kiknek az nagy-hámoros gazda fizet, hétrül-hétre emberül fizessen meg nékiek, mert rosszul jár.

A bányászoknak mi tartozván fizetni Podhorányi uram vigezése szerént, udvarbiránk igazán kiadassa minden való kőért a buzát és Dávid a vasat.

Minden szombaton egy hámorossal Dávid vasat béhozza és Brassai kezéhez adja, megmázsálván és quietantiát vegyen Brassaitul.

A bányát gyakran megjárja Dávid, hogy ne csak imigy-amügy ássák, hanem annak rendi szerint jól *felstempeljék* és megdeszkázzák

s úgy menjenek a vasnak az ere után, mert szokások szerént csak turkálják a földet s azért ninesen gyakran kő.

Jól meglássa Dávid, hogy bányászok meg ne csalják, egyféle követ kétszer fel ne mérjék, mihent ennihány válóra valót ásnak, mindjárt a hámorhoz kell vitetni.

Igen szemesen tekétsen a szén dolgában, mert hamisan a hámorosok el szokták adni a kovácsoknak nagy kárunkkal.

A kis-hámorosokkal embernek s nem gyermeknek való kapákat csináltasson mi számunkra.

Ha mi munka kívántatik ide a várban a kis-hámorosok által, arrul régen vigezés vagyon, egy mázsa vasnak kimiveltetésétül mivel tartozunk és sindely- s léczszeget mennyiért csinálnak minékünk.

Mindezekre s a többire, mellyek illetik a hámorosokat, jó gondja legyen Dávidnak és ha a tisztekben valami fogyatkozás lészen, nekünk megjelentse.

Néha el szoktak szökni a hámorosok, de rosz emberek az olyanok. Azt is eszében veheti, csak vigyázzon és megelőzheti.

A ki hámorhoz visel gondot, annak instructiójához kell ezeket tenni.

Minden szombaton béhozván a várban a vasat, ha több is semint a hámorban megmértett, mi hasznunkra maradjon és Brassai külöm rakja a superfluitást.

Eddig fogyatkozást láttunk a fizetésben, mert amint exactor uram felvetette, 5 köből buzával többet fizettek tiszteink. Udvarbiránk, számtartónk és hámorosnak gondviselője jobban vigyázzanak.

A hámor gondviselőinek fizetése 5 mázsa vas; abbul csináltasson vagy kapát, vagy mást valamit és adassa el; többre migyen 50 forintnál. Lovára 5 köből zabot adjon munkácsi udvarbiránk. Mikor a hámor nem jár, asztala vice uraimékkal lészen.

Hogy valami pinzjövödelmünk is legyen a hámorbul, ezt kövesse el a hámor gonviselője.

Egy hétben in specie a hámorinak jövödelmét vasul kell beadni Brassai kezéhez. Más hétben a mennyi vasunk júne a nagy hámorból, annak felét verettesse ki a kis hámorban vagy kapáknak, vagy szántóvasaknak vagy másnak, a mi legjobban pinzen elkelne és a városon adassa el. Így egy mázsa vas 10 forintra reámigyen s többre is. A másik felét pedig azon hétbéli jövödelemnek in specie vasul Brassai kezéhez tartozik béhozni et sic consequenter.

Anno 1679. die 25. Martii lött ezen rendelés.

A kőbányászoknak és a szénigetőknak munkácsi udvarbíránk vagy számtartónk és Dávid tartoznak fizetni a rendelés szerint. Gondja légyen reá munkácsi udvarbíránk, mert számadásában fog lenni; ezt Brassainak is kell tudni.

Azoknak fizetések e szerint légyen:

Brassai János kezéhez hordván a vasat minden héten szombaton 10 vagy 12 mázsát, felét szép sínvasul, felét jól kiveret rúdvasul, minden szombaton a kőbányászoknak és szénigetőknak a vigezés és rendelés szerint felét gabonául munkácsi udvarbíránk vagy számtartónk fizessen, felét pedig vasul Brassai János és Dávid fizessen.

Mindeneket felírjanak rendesen, hogy számot is adhassanak. Mi 14 váló vaskövet és 11 kas szenet magunk fizetésén administráltatunk minden héten Gáspár kovács kezéhez a nagy hámorban.

Gáspár minden hétben tartozik azokért mi számunkra 10 mázsa vasat, felét rúdvasul, felét sínvasul, beadni emberül.

Ha pedig a 14 váló kő után legalább 18 mázsa vas proveniálna, tehát 12 mázsát tartoz beadni hétrül-hétre.

A hámosos legényeknek maga tartozik fizetni Gáspár az maga vasjövedelméből:

Agyagot és a *fiók* kenéséhez 20 font hájat, 4 itcze eczetet mi tiszteink szoktak praestálni esztendőnként.

Gáspár tartozik mind a mostani, s mind a régi inventárium szerint minden hámosi eszközökrül számot adni és ha elromlott volna, vagy romlanék, vagy elveszne, maga vasábul tartozik megcsinálni.

A bányászokkal a tavalyi alkuvás megáll; minden váló kötül 66 pinzt fizetnek a mi tisztviselőink; felét gabonául, felét vasul. A gabonának városi köblét harmadfél forintban computálván, a vasnak mázsáját 6 forintban.

Item minden öl *sactul* (?) a mikor kívántatik, 1 forint adatik; az is vasul és gabonául ut supra.

Munkácsi udvarbíránk Dávid mellé hites embert adjon minden szombáton, ha a számtartó reá nem érkezik, hogy a vaskövet *váluszámrá* igazán megmíriék.

Ahoz képest a rozszsal, vagy abajdóc-buzával való fizetést a hámosokkal való vigezés szerint tudhassa alkalmaztatni tovább való commissiónk nélkül.

Arra pedig nagy gondja légyen udvarbíránk, hogy Dávid, mihent felméri a követ a hámoshoz hordja, mert nagy kárunkra kétszer is megméri azt a bányászok.

Mindezek is számadásában lesznek udvarbiránknak.

A szénnel is aszerént procedáltasson.

Datum in arce nostra Munkács, die 23. Martii 1680.

II.

Anno 1679. die ultima Aprilis megmázsáltatván az heti vasat, administralta Glosz uram cent. no. 10., melynek rúdvasa volt ... no. 37.

Singvas volt in no. 53.

Rudvas nyomott cent. no. 7//49.

Singvas nyomott cent. no. 2//71.

És így az singvasnak administratiójában nagy fogyatkozás, mivel az contractus szerént fele rudvasnak, fele singvasnak administratiójának kellene lenni minden hétben. A singvas pedig defectussal administraltatott cum cent. no. 2//71.

Erre kell aztán amimadversióban lenni, mivel a singvas alkalmaztossabb mindenre.

Az fejszékét is megvizsgáltam.

Glosz uram in no. 50 fejszét csináltatta ex cent. no. 2.

Aczélért adott fél mázsa vasat, facit cent. $2\frac{1}{2}$; mázsa vasat számlálván per fl. 5., facit fl. 12.//50; kishámosornak munkájáért à cent. no. 2. per fl. 1.//50., facit à cent. no. 2., fl. 3. Et sic munkával együtt fl. 15.//50. facit. Fejszékét pedig számlálván per d 50. in no. 50., fejsze facit fl. 25. Lucruma tenne ezeknek fl. 10.//50. De az vasat számlálván mázsáját per fl. 6., harmadfél mázsa vas facit fl. 15. És így számlálván az vasat, facit úgy is lucruma in no. 50. fejszének fl. 7; és egy mázsa vas után lucruma fl. 2.//80.

De az jó vigyázás abban is kívántatnék. Mázsaszámra kellett volna az fejszékét is vetni; látta volna az ember, mennyi ment üszegre; abban is nagy deceptió lehet.

NB. Observandum. Az vasnak mázsája contractus szerint bányászoknak és szénigetőknek minden mázsája számláltatik ad fl. 6. Így adattatik az vas számtartó kezéhez Brassai János keze alól, ismét az várbul, mert az hámorbul ha veszik, vasnak az javát elviszik azoknak kifizetésekre. Mázsaszám szerint adattassék és mázsaszámrul tartozzék adni számot a számtartó udvarbirájával, mivel az fontszám szerint kifizetésekre minden hétben fizetni azoknak vassal nem volna rendes.

NB. Az vasat jobbat kell csináltatni, mert e mostani vas törlik; okát ki kell annak tanulni és animadversióban venni idején, mivel az ilyen vas el nem kél készpénzen per fl. 6. mázsája. Abban is leszen defectus, ha számlartó el nem adhatja, úgy is csak búsítás következik.

Ezt töttem fel az kiadott instructióban, az hol fel vagyon téve bányászok és szénigetők fizetésekrül, fele gabona, fele vas legyen fizetések.

Munkácsi udvarbíró számtartója által, Brassai János uram kezétül, azoknak tartozandó fizetésekre percipiáljon vasat innét az várbul mázsa-szám szerint kegyelmes ásszonyunk ő nagysága¹⁾ busétása nélkül és annak az árával hétrül-hétre contentáljanak azokat; aszerint felibül gabonával is számot tartozván jövendőben adni, mind az vasrul is, mind az gabonáruul és azoknak rendes erogátiojárul.

1) Báthory Zsófia.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincst. osztályában őrzött utasítások között.